

i građani povjerovali su u mantru: Što je dobro za Wall Street, dobro je za ekonomiju, politiku i društvo. Lideri slobodnog svijeta i poslovni ljudi na tom su ih putu uglavnom slijepo slijedili. A sad je mantra postala bumerang i snažno nas udara u glavu.

Financijski sustav - "rep koji maše psom"

Kriza s početkom u 2008. godini prvi je primjer uistinu globalne gospodarske nevolje koja je pogodila sve i svakoga. Analitičari se slažu da rastući deficit SAD-a i aktualne financijske dubioze eura i snaga švicarskog franka mogu uzrokovati veće promjene od pada berlinskog zida koji je Václav Havel slikovito opisao "krajem života u laži". Jedino nije mogao predvidjeti da ulazimo u doba još većih laži. Njih nam serviraju mediji, političari, poslovni ljudi, pa čak i mnogi znanstvenici. Nekad smo vjerovali velikim autoritetima poput crkve, sveučilišta, akademije, države, gospodarske komore, danas smo u sve izgubili povjerenje.

Iako nema konsenzusa, većina analitičara prepoznaje krivce krize u financijskom sustavu koji je izbjegao javnom nadzoru i regulaciji. Umjesto da služi realnoj ekonomiji, postao je njen gospo-

dar, slikovito rečeno "rep koji maše psom". Obična novčana infrastruktura postala je sofisticirana kockarnica, bolesni spoj Wall Streeta i Las Vegasa. Kao da od bankomata tražiš isplatu 500 kuna, a on ti ponudi opciju: Dvostruko ili ništa! Umjesto da financijski sustav novcem i kreditima servisira proizvodnju, počeo se baviti izmišljanjem raznoraznih „derivata“, usmjerio se na kratkoročnu dobit, proglašio špekuliranje vrlinom, a pohlepu i stvaranje vrijednosti ni iz čega pretvorio u normu ponašanja.

Domino efekt materijalizma

A to je činio pod ruku s vlašću i koristoljubivim mentalitetom masa. Dogodilo se ono što je književnik **John Steinbeck** davno nazvao *Domino efektom materijalizma*: "Što imamo više stvari, više ih želimo pa postajemo njihovi zabljenici". Oboljeli smo od bolesti koja se može nazvati „stuffocation“, gušenje posjedovanjem ogromne količine nepotrebnih stvari. Taj je proces sve prije nego naivan i bezopasan. Naime, duh potrošačkog društva bogate je učinio bezobrazno bogatima, a rastući broj ostalih baca u dužničko ropstvo. Najgrublje rečeno, pod krinkom "slobodnog tržišta" izveden je državni udar protiv pojedinca i druš-

tva. Poput Ostapa Bendera, hohštaplera iz kultne knjige „Zlatno tele“ koji se vodio logikom: *Ideje naše, benzin vaš*, političari i bankari su se zaigrali svojim idejama, a ceh su morali podmiriti svi ostali.

Svjetske brojke

Kod nas proračunska Hrvatska već dugo proždire i uništava tržišnu Hrvatsku. Kunemo se u poduzetništvo, a poreski sustav nam je, prema novom izvješću Globalnog ekonomskog foruma u Davosu, 143 od 144 analizirane zemlje. Pogledajmo još neke svjetske brojke. Wall Street je na kraju 2007. godine za bonuse managera isplatio 39 milijardi US\$, godinu kasnije poreskim je obveznicima ispostavio račun na par tisuća milijardi US\$ za saniranje propalog financijskog sustava, a zatim opet isplatio 117 milijardi US\$ bonusa managerima. Godine 1960. odnos plaće prosječnog direktora i Predsjednika SAD-a bio je 2:1, godine 2010. porastao je na 20:1. Godine 1980. zarada top managera u odnosu na prosječnu plaću radnika bila je u omjeru 40:1, a 2010. godine narasla je na 360:1. Kao što je poznato, danas 1% najbogatijih raspolaže sa 78% privatnog bogatstva. Takve nejednakosti nije bilo još od doba robovlasništva i ranog feudalizma. Može li se postojeći sustav nejednakosti održati bez drastičnih nemira, da ne kažemo revolucija? Što o tome i svojoj budućnosti u takvom sustavu misle šefovi današnjice? Što poduzimaju da to spriječe?

Izlaz iz ekonomskih problema

Stanje u svjetskom gospodarstvu posljedica je globalne politike, a ona počiva na uvjerenjima o tome što je poželjno, dobro i korisno, ispravno i prihvatljivo. Naime, ljudi se uvijek ponašaju u skladu s onim u što vjeruju. Zato se multinacionalna kompanija koja dođe u

DANAŠNJI ŠEFOVI, POSEBNO U HRVATSKOJ, SVE SU VIŠE ŽRTVE SUKOBLJENIH IDEJA, RASPADNUTOG SUSTAVA VRIJEDNOSTI, NEPOVJERENJA U INSTITUCIJE I APSOLUTNOG NEDOSTATKA JASNOG ODGOVORA NA PITANJE: KUDA IDEMO?

probleme može odlučiti na otpuštanje radnika, prebacivanje proizvodnje tamo gdje je rad jeftiniji, ili može izabrati strategiju bolje izobrazbe djelatnika i jačanja njihove lojalnosti, što će dugoročno povećati kvalitetu i inventivnost, a smanjiti troškove. Sve ovisi o uvjerenju vlasnika i managera.

Isto tako, političko vodstvo zemlje može jačati svoj utjecaj tako da nagrađuje poslušnike, ili tako da se otvori demokratskim promjenama. Opet, sve ovisi o uvjerenju političara. Kao izlaz iz ekonomskih problema, neka zemlja može izabrati izgradnju snažnog izvoznog gospodarstva (poput Kine), ili despotski sustav oslonjen na represiju i snažnu vojsku (poput Bliskog istoka), što, ponovno, potpuno ovisi o vladajućoj ideologiji. Želimo li se na tu temu šaliti, mogli bi reći da, na primjer, socijalizam nikad nije pustio korijenje u SAD-u jer tamo siromašni ne vide sebe kao eksploatirani proletarijat, već kao privremeno osramočene milijunaše. Također, kapitalizam još nije „sjeo“ u glavama stanovnika Hrvatske jer još uvijek za sve krivimo državu i na poslovni sustav gledamo kao na sredstvo osiguranja socijalnog mira i zadovoljstva svih, a ne kao na utakmicu u kojoj pobjeđuju bolji i sposobniji. Zato, da bismo promijenili nečije ponašanje, moramo prvo promijeniti njegova uvjerenja, stavove i vrijednosti. Ideje nas pokreću jače od motora.

